

μός, πλατύτερος γινόμενος, ῥέει κατ' εὐθείαν γραμμήν ὡς διώρυξ.»

Ἐπὶ τῶν Μακεδόνων βασιλέων τῆς Συρίας, ἡ λατρεία τῆς θεᾶς Δάφνης ἐτελεῖτο εἰς ἄλλος* πλησίον τῆς Ἀντιοχείας, φυτευθὲν ὑπὸ Σελεύκου, τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς πόλεως. Τὸ ὠραῖον τοῦτο ἐκ θαυμάτων καὶ κυπαρίσσω ἀλλος ἦτο διὰ πολὺν χρόνον τὸ περιφημότερον καταγώγιον τῶν πλουσίων καὶ τρυφηλῶν ὁπαδῶν τῆς ἡδυπαθείας. Τῶν Ἀντιοχέων ἡ διαγωγή φαίνεται ὅτι ἀκριβῶς συνεφώνει μὲ τὰς διδασκαλίας καὶ τὰ παραδείγματα τῆς ἐξαχρειοῦσης πολυθείου θρησκείας τῶν καθότι μᾶς περιγράφονται ὡς ἡδυπαθεῖς καὶ ἀκόλαστοι. Εἰς τοιαύτην δὲ γῆν μόλις ἡμπόρει τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἤθελε ῥιζωθῇ· ἀλλὰ μ' ὅλον τοῦτο, ἀφοῦ καταδιωκόμενοι τινες νεόφυτοι ἔφθασαν εἰς Ἀντιόχειαν ἐκ Κύπρου καὶ Κυρήνης, πλείστοι ἐκ τῶν Ἀντιοχέων ἔδωκαν ἀκρόασιν εἰς τὴν φερθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν ἀγγελίαν, ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἡσπάσθησαν τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ. Τὸνομα δὲ Χριστιανὸς ἐδόθη πρῶτον εἰς τοὺς μαθητάς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὅχι βέβαια πρὸς τιμὴν τοῦ Κυρίου τῶν, οὔτε ἀπλῶς πρὸς διάκρισιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὁπαδῶν τῆς πολυθείας, ἀλλὰ πρὸς περιφρόνησιν καὶ πικρότατον ὀνειδισμόν· πλὴν, μ' ὅλον τὸ εἰς τὴν ἐπωνυμίαν περιεκείμενον αἶσχος, πολλοὶ εὐρέθησαν πρόθυμοι νὰ φέρωσιν αὐτὴν, καὶ νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τὰς κακίας καὶ τὴν ἀσωτίαν τῆς πόλεως τῶν, διὰ νὰ πατῶσιν εἰς τὰ βήματα τοῦ περιυδρισθέντος Κυρίου τῶν. Εἰς τοῦτο ἐνεθαῤῥύνοντο λόγῳ τε καὶ παραδείγματι ὑπὸ τοῦ Παύλου καὶ Βαρνάβα, οἵτινες ὁλόκληρον ἑνιαυτὸν ἡγωνίζοντο, κηρύσσοντες καὶ προτρέποντες, νὰ στερεώσωσι τοὺς νεοφύτους εἰς τὴν γνῶσιν καὶ πίστιν τῆς ἀληθείας. Τοιοῦτοτρόπως ἐκ τρυφηλοῦ καὶ εἰδωλολάτρου λαοῦ συνεκροτήθη ἀληθινῶν πιστῶν κοινωνία, τὸ μὲν πρῶτον ὀλιγάριθμος, μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐξηθεῖσα τὰ μέγιστα, καὶ γενομένη εὐκλεὲς καὶ δυνατὸν σῶμα, ἔξοχον δι' ἀγάπην καὶ Χριστιανικὴν ἀρετήν. Περὶ τῆς εὐδαιμονίας καὶ αὐξήσεως τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἐπὶ Χρυσόστομου, πρὸς τὰ τέλη τῆς τετάρτης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος, ἤθελεν εἰσθαὶ παραπολὺ διεξοδικὸν νὰ λαλήσωμεν ἐνταῦθα. Ἦτον ὅμως κοσμικὴ εὐδαιμονία, ἥτις ἐπέφερε τὴν πνευματικὴν ψυχρότητα τῶν Χριστιανῶν, καὶ ὠδοποίησεν εἰς μέλλουσαν ἀποστασίαν.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς περιγραφὴν τῶν λειψάνων τῆς παλαιᾶς μεγαλειότητος, ἅτινα ἐσώζοντο ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ πρὶν τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1822. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἴστατο ἀκόμη μέγα μέρος τῶν τειχῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἦσαν δὲ ἀπὸ τριάκοντα ἕως πεντήκοντα πόδας ὑψηλά, καὶ δεκαπέντε πόδας παχέα, μὲ πολυάριθμους τετραγωνικοὺς πύργους εἰς τὰς πλευράς. Ἡ περιφέρειά τῶν ἦτο κατὰ τινὰς τεσσάρων μιλίων, κατ' ἄλλους δὲ πολὺ μᾶλλον ἐκτεταμένη· ὁ Στράβων καλεῖ «τετράπολιν τὴν Ἀντιόχειαν, ἐκ τεσσάρων συνεστῶσαν μερῶν· τετεῖχισται δὲ καὶ κοινῇ τείχει, καὶ ἰδίῳ καθ' ἕκαστον τὸ κτίσμα.» Αἱ οἰκοδομαὶ τῆς πόλεως ταύτης πρὸ τοῦ 1822 ἦσαν εὐτελεῖς, καὶ δὲν ἐσώζετο κανὲν ἔχνος ἀρχιτεκτονικῆς ἀξίον τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ἡ πόλις αὕτη ἔκαλεῖτο ποτε. Οἱ ὀλίγοι Ἀντιοχεῖς Χριστιανοὶ δὲν εἶχον ἐκκλησίαν, ἀλλὰ συνήρχοντο πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν ἀκολουθιῶν εἰς ἑνὶ ἀπὸ τὰ σπήλαια ἢ τὰ ἐν τῷ βράχῳ ἐξορύγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι πολυάριθμα ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅτι ἦσαν ἡ ἀρχαία Νεκρόπολις.

Πάμπολλα νομισματόσημα καὶ γεγλυμμένοι πέτριαι εὐρέθησαν εἰς τὰ περίεξ τῆς Ἀντιοχείας, μάλιστα δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα, ὁπότε ῥαγδαῖαι βροχαὶ γυμνοῦσι τὴν γῆν. Τὰ πλεόν ἀξιοπεριεργὰ εἶναι τὰ τῶν Σελευκιδῶν, τῶν θεμελιωτῶν καὶ καλλωπιστῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως· εὐρίσκονται δὲ καὶ πολλὰ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος καὶ Αὐγούστου μετὰ πλείστων Φοινικικῶν νομισμάτων.

Τὸ κοινότερον ὄνομα τῆς πόλεως εἶναι Ἀντάκια· τιμᾶται δὲ μὲ Πατριαρχικὸν θρόνον.

ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΣ ΣΕΙΡΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ.

[Ἀπόσπασμα λόγου, ἐκφωνηθέντος ἐν Ἀθήναις εἰς τὰς ἐξετάσεις τοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἑταιρείας σχολείου τῶν Κορασίων.]

Τῆς ἐνταῦθα γινομένης ἐκπαιδεύσεως βᾶσις εἶναι ἡ σπουδὴ τῆς τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων γλώσσης· διότι αὕτη οὐ μόνον ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν τῆς Εὐρώπης σοφῶν ἀνδρῶν, θεωρεῖται ὡς τὸ ἐπιτηδαιότερον καὶ ἰσχυρότερον ὄργανον πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, καὶ διδασκαλίαν τῆς πρακτικῆς λογικῆς. Εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην ἀποδεικνύουσι καὶ αἱ Ἑλληνίδες τὸ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς πλεονέκτημα, μὴ ὑποχωροῦσαι παντάπασιν εἰς τοὺς ἄρρενας τὰ κατὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν φιλομάθειαν πρωτεῖα· διότι, καθὼς ἔχει ἕκαστον ἔθνος ἴδια τινὰ πλεονεκτήματα, οὕτω καὶ τὸ Ἑλληνικόν, κατ' ἀμφοτέρω τὰ γένη, φαίνεται ὅτι ἔχει ἴδιον πλεονέκτημα τὸ δξύνουν μετὰ τοῦ φιλομαθοῦς· καὶ τὸ θερμυλλημένον ἐκεῖνο ἀξίωμα τοῦ μεγάλου Ἀριστοτέλους, ὅτι «φύσει τοῦ εἰδέναι ὁρέγεται ἄνθρωπος,» ἐξήχθη, ὡς φαίνεται, ἐκ τῆς παρατη-

* Ὑπέρκειται δὲ τεσσαράκοντα σταδίου ἡ Δάφνη, κατοικία μετρία· μέγα δὲ καὶ συνηρεφὲς ἄλλος, διαβρέδμενον πηγαίοις ὕδασι· ἐν μέσῳ δὲ ἄστυλον τέμενος, καὶ νεὺς Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. Ἐνταῦθα δὲ πανηγυρίζειν ἔθος τοῖς Ἀντιοχεῦσι καὶ τοῖς Ἀστυγείοσι· κύκλος δὲ τοῦ ἄλλου ὀγδοάκοντα στάδιοι. — Στράβων.

ρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἡ μουσόπνευστος λοιπὸν γλώσσα τῶν ἡμετέρων προγόνων εὐρίσκει πάροδον εὐμαρῇ καὶ εἰς τὰ γυναικεῖα πνεύματα, καθὼς καὶ εἰς τὰ τῶν ἀρρένων, δι' ὃ καὶ ἡ πρόοδος παρατηρεῖται ἀνάλογος τῆς προσδοκίας μας.

Μετὰ τῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ τῆς Ἀριθμητικῆς, τῆς Γεωγραφίας, τῆς Ἱστορίας, τῆς Ἰχθυογραφίας, καὶ τῆς Καλλιγραφίας, ἔτι δὲ καὶ ἡ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ἀλλ' ἐνῷ διδάσκονται ὅλα ταῦτα τὰ καθ' ἑαυτὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἀναμφιβόλως ἤθελεν ὑπάρχει μεγίστη ἔλλειψις, ἐὰν μὴ ἐγένετο ἐξαιρετος φροντίς νὰ διδάσκωνται ὅ,τι θέλει ὑποστηρίξει πάσας τὰς καλὰς ἀρχάς, ὅσαι ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων μαθημάτων συλλέγονται. Ὁ παλαιὸς Ἀρχιμήδης ἐζητεῖ ἐν σημείον νὰ σταθῇ διὰ νὰ κινήσῃ ὅλην τὴν γῆν, καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἔχει χρεῖαν ἐνὸς τοιούτου σημείου διὰ νὰ κινήσῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν ἡθικὴν ἐνέργειαν, καὶ νὰ πραγματοποιῇ πάντα τὰ καλὰ, ὅσα ἐκ τῆς ἔξω σοφίας μαρτυρεῖται. Τὸ δὲ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ ἐνυπάρχῃ ἐντὸς τῆς καρδίας του. Ἀλλὰ ὁποῖόν τι ἄρα γε εἶναι τοῦτο τὸ σημεῖον; Ἡ ἀνυπόκριτος εἰς τὸν Θεὸν εὐσέβεια, ἡ, ὡς τὴν ὀνομάζει ἡ θεία Γραφή, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Διὸ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν ὀνομάζει ἀρχὴν σοφίας· «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου» ἂν ἐκλαμβάνεται δ' ἐν ταύτῃ ἡ σοφία ὡς ἐξελαμβάνετο παρὰ τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν ἀρχαίων σοφῶν, ὡς σύνεσις ὁδηγοῦσα τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν χρηστότητα τοῦ ἥθους, εἰς τὴν δικαιοσύνην, εἰς τὴν σωφροσύνην, καὶ εἰς τὸν ἐνάρετον βίον, οὐ μόνον εἶναι ἀρχὴ, ἀλλὰ καὶ τελειότης τῆς τοιαύτης σοφίας ὁ θεῖος φόβος· διότι τοσοῦτον συνέχεται μὲ τὰς ἑξεις ταύτας, ὥστε, ἐὰν τις εἴπῃ, ὅτι ὅπου αὐτὸς λείπει, ἐκεῖθεν λείπουν καὶ αὗται, δὲν ἀποπλανᾶται μακρὰν τῆς ἀληθείας. Ἐξαιρέσεις ἴσως δύναται τις νὰ ἐπιφέρῃ πρὸς ἀναίρεσιν τῆς γενικῆς ταύτης ἀρχῆς, πλην αἱ ἐνδεχόμεναι ἐξαιρέσεις δὲν ἀνατρέπουσι τὴν γενικότητα καὶ ἀλήθειαν ταύτης, διότι βεβαιοῦται ἀπὸ τὴν πείραν ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἔχει πολὺν ἀδυναμίαν, ὑπόκειται εἰς παντοδαποὺς πειρασμοὺς καὶ εἰς βαρεῖας δοκιμασίας, τὰς ὁποίας δυσκόλως ἤθελε τις ὑποστῇ καὶ νικήσῃ, ἐὰν μὴ ἔχῃ ταύτην τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως καὶ εὐσεβείας εἰς Θεόν. Αὕτη εἶναι τὸ ὑποστήριγμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπερειδόμενος δύναται καὶ νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸν ἐχθρὸν, καὶ νὰ τὸν καταβάλῃ. Τὸ δὲ ὑποστήριγμα τοῦτο μορφοῦται καὶ λαμβάνει πῆξιν εἰς τοῦ ἀνθρώπου τὴν καρδίαν διὰ τῆς εὐμεθέδου καὶ ἐγκαίρου διδασκαλίας τῆς ἀγίας καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Τούτου ἕνεκα διδάσκεται τακτικῶς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἱερὰ Ἱστορία, ἥτις, ἐκθέτουσα τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμᾶς ἀνέκαθεν πάνσοφον καὶ πανάγαθον Οἰκονομίαν, οὐ μόνον φωτίζει τὸν νοῦν εἰς τὸ γινώσκειν τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν οὐράνιον ἡμῶν Πατέρα σχέσιν, τὴν πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ποιούντας τὸ πανάγιον αὐτοῦ θέλημα πανευμενῆ προστα-

σίαν καὶ ἀγάπην, ἐπιβεβαιοῦσα ταύτην διὰ τῶν παραδειγμάτων πάντων τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν φλόγα τῆς πρὸς αὐτὸν καθαρᾶς ἀγάπης ἀναζωπυρεῖ καὶ ἐξάπτει εἰς τὰς καρδίας μας, καὶ ἐλπίδα δὲ σταθερὰν καὶ πεποιθήσιν εἰς τὴν ἀγαθότητά του ἐμπνέει.

Μετὰ δὲ τὴν ἱερὰν Ἱστορίαν διδάσκεται καὶ ἡ ἱερὰ Κατήχησις, ἥτις, παραδίδουσα τὰ θεῖα δόγματα τῆς πίστεως ἀκρίβητα καὶ ἀπαραχάρακτα, διευθύνει τῶν πιστῶν τὰ φρονήματα εἰς τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως, καὶ προφυλάττει ἀπὸ τὰς ἀπάτας. Μετὰ ταῦτα ἔπεται ἡ Ἠθικὴ, ἡ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ἀρυσμένη, καθὼς καὶ τὰ ἰσχυρὰ αἷτια τὰ πείθοντα εἰς τὴν διατήρησιν τούτων τῶν ἀρχῶν, ἐκ τοῦ θείου λόγου, κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν ἐκκλησίας ἄνευ διαστροφῆς καὶ σοφιστείας ἐρμηνευομένου.

Κατεχωρήσαμεν τὸ προηγούμενον ἀπόσπασμα ἐκ λόγου νεωστὶ ἐκφωνηθέντος ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυρίου Μισαήλ Ἀποστολίδου, καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὁθωνος, καὶ εἰσηγητοῦ τῆς ἐπὶ τῶν σχολείων ἐπιτροπῆς, πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἐν Σμύρῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας γονέων, οἵτινες ἐπιθυμοῦν νὰ κρίνωσιν ἂν οἱ παῖδες αὐτῶν διδάσκωνται κατ' ὀρθὸν ἢ κατ' ἐσφαλμένον σύστημα.

Δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι παρ' ἡμῖν τὰ τῆς ἐκπαίδευσως εὐρίσκονται εἰς ἐλεεινὴν θέσιν· καὶ δύναται τις ἀφόβως νὰ προείπῃ ὅτι θέλουν ἐξακολουθεῖ τοιαῦτα, ἐνόσω δὲν ὑπάρχῃ οὔτε διοργανισμὸς, οὔτε καὶ ἐπιτροπὴ τις ἐπὶ τῶν σχολείων· διότι οἱ τὴν σήμερον καλούμενοι ἔφοροι ὁμολογουμένως περιορίζονται εἰς τὸ ὕλικόν μόνον τῶν σχολείων, τουτέστιν εἰς τὸ προμηθεύειν τοὺς μισθοὺς, ἐπισκευάζειν τὰς οἰκοδομάς, ἢ πληρόναι τὰ ἐνοίκια. Ἐκαστος δὲ διδάσκαλος εἶναι κυριάρχης ἐν τῷ μικρῷ αὐτοῦ καταστήματι· διοργανίζει ὅπως θέλει· διδάσκει καθ' ὅποιονδὴποτε σύστημα ἢ λογιότης αὐτοῦ ἤθελεν ἐγκρίνειν, ἢ καὶ κατ' οὐδὲν σύστημα, ἂν τοῦτο ἤθελε φανῇ εἰς αὐτὸν προτιμότερον· παραδίδει ὅ,τι ἀγαπᾷ· εἰσάγει ὅποια βιβλία φαντασθῇ· συντάσσει αὐτὸς τὸ ἑαυτοῦ Ἀλφαβητάριον, ἢ τὴν ἑαυτοῦ γραμματικὴν, ἢ τὴν ἑαυτοῦ σειρὰν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων· καὶ διδάσκει, κυβερνᾷ, καὶ διαβρῦμιζεν τὸ πᾶν ἀπολύτως κατὰ τὸ μοναρχικὸν αὐτοῦ θέλημα, δι' ὅσον χρόνον, πολὺν ἢ ὀλίγον, αἱ περιστάσεις ἤθελον ἀφήσειν αὐτὸν νὰ διευθύνῃ τὸ μικρὸν ἢ μέγα σχολεῖόν του!

Τῷ ὄντι, ὡς παρατηρεῖ ὁ σεβάσμιος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχιεπισκοπῆς, ἡ φιλομάθεια εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ὅ,τι ὁ Ἀριστοτέλης ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει ἀληθεύει ἰδιαιτέρως περὶ τοῦ Ἑλλήνος· «Φύσει τοῦ εἰδέναι ὀρέγεται» εἶπε δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, «Ἕλληνες

σοφίαν ζητοῦσι.» Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐμφύτου ταύτης φιλομαθείας, ἥτις οἶκοθεν κεντᾷ τὸν Ἕλληνα εἰς τὸ πληθύνειν τὰς ἑαυτοῦ γνώσεις ὁσάκις αἱ περιστάσεις ὁπωσδήποτε τὸ συγχωρῶσι, τὰ ὑλικά συμφέροντα ἐπὶ τοσοῦτον προάγονται ὑπὸ τῆς παιδείας εἰς τὴν σημερινὴν μάλιστα κατάστασιν τῶν κοινωνιῶν, ὥστε δυσκόλως εὐρίσκει τις ἄτομον μὴ ὀρεγόμενον τοῦ φωτισμοῦ, δυσκολώτατα πατέρα μὴ ποθοῦντα νὰ σοφίσῃ τὰ ἑαυτοῦ τέκνα. Ἀπόδειξις τρανωτάτης τῶν λόγων μας ἡ πολλαχθὺ σύστασις σχολείων παντὸς βαθμοῦ δι' αὐτοπροαιρέτου συνδρομῆς, καὶ ἡ πληθὺς τῶν εἰς αὐτὰ συρρέοντων.

Ἀλλὰ σχολεῖα καὶ μαθηταί, βιβλία καὶ διδάσκαλοι, εἶναι τρόπον τινὰ τὸ σῶμα τῆς εκπαιδεύσεως· ψυχὴ δὲ αὐτῆς ἡ τάξις καὶ ἡ μέθοδος. Ἄν ἀμφοτέρα δὲν συνυπάρχωσι, καρποὶ ἀνάλογοι εἶναι ἀδύνατον νὰ παραχθῶσιν. Εἰς ἀπόκτησιν τῶν πρώτων ἀπαιτεῖται ἀργύριον μόνον καὶ φιλομάθεια· εἰς δὲ τὴν τῶν δευτέρων ἀπαιτεῖται κρίσις καὶ νοῦς. Ἀλλὰ μεταξύ μας συνεισφέρουσι μὲν οἱ ἄνθρωποι χρήματα εἰς ἀνέγερσιν σχολείων, καὶ μίσθωσιν διδασκάλων· δὲν ἐφαρμόζουσιν ὅμως τὴν κρίσιν καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς τακτοποίησιν καὶ μόνιμόν τινα διοργανισμόν τῶν εκπαιδευτικῶν καταστημάτων. Ἄν ὅμως πόλις δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ εὐδαιμονῇ χωρὶς νόμων καὶ κυβερνήσεως, ἂν ἐμπορικὸν κατὰστημα ἤθελε παραλυθῇ χωρὶς διευθυντοῦ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ προοδεύωσι τὰ τῆς παιδείας, ὅπου δὲν ὑπάρχει περὶ αὐτῶν οὔτε ὀργανισμὸς οὔτε σύστημα, ἀλλ' ἅπαντα κυβερνῶνται ἀπολύτως, κατὰ τὴν ἰδέαν σήμερον τούτου, αὔριον ἐκείνου, καὶ μεθαύριον ἄλλου τινὸς διδασκάλου; Ἄν σχολεῖα, οὕτω διοικούμενα, εὐδοκίμωσι, τοῦτο εἶναι τύχης ἀποτέλεσμα, ὅχι βέβαια ὀρθῶν βουλῶν ἢ συνετῶν διατάξεων. Ἔως πότε νὰ μένωσι παρ' ἡμῖν ἀκανόνιστα καὶ ἄτακτα τὰ τῶν σχολείων; Μήπως ἡ τάξις εὐρέθη ποτὲ ἐπιβλαβής; ἢ κατήντησεν ἕξις ἡμῶν τὸ ἀκανόνιστον, καὶ δὲν εὐχαριστοῦμεθα πλὴν εἰς τὰ φύρδην μίγδην;

Μετὰ τὴν στοιχειοθέτησιν τῶν ἀνωτέρω, καὶ τὴν ἐκτύπωσιν μέρους αὐτῶν, ἀνέγνωμεν τὰς ἐπομένους παρατηρήσεις τοῦ ἐνταῦθα ἀξιότιμου διδασκάλου Κυρίου Ζ. Λαμπρίση εἰς τὸν Πρόλογον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐσχάτως ἐκδοθείσης Συλλογῆς Ἑλληνικῶν Μαθητῶν· καταχωροῦμεν δ' αὐτὰς ὅχι μόνον διότι ἐπιβεβαιοῦσι τὰ ὑπ' ἡμῶν περὶ ἀμεθοδίας εἰρημένα, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκθέτουσι καὶ ἄλλας διαφορὰς ἐλλείψεις τῶν ἡμετέρων σχολείων, τὰς ὁποίας εἶναι καλὸν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸ δημόσιον, ὥστε νὰ διορθώσῃ αὐτάς.

Ἀξιόπαινος τῶντι ζῆλος καὶ εὐγενὴς ἀμιλλα διεόρθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους καὶ εἰς

τὰ μέρη μας, καὶ πανταχοῦ συνεστήθησαν διάφορα Ἑλληνικὰ Σχολεῖα. Παρὰ τὴν σύστασιν αὐτῶν ὅμως ἄλλος λόγος δὲν ἐγένινεν οὔτε περὶ τῆς προόδου αὐτῶν, οὔτε περὶ τῆς μεθόδου καὶ, τὴν ὁποίαν ἐν αὐτοῖς μεταχειρίζονται. Καὶ ἐνῶ τὸ ἔθνος ὅλον γιγαντιαίως προχωρεῖ, μὲ πόνον τῆς ψυχῆς εἰς πολλὰ τούτων βλέπει τις τὴν ἐνυπάρχουσαν ἀμεθοδίαν, καὶ τὴν ὡς ἐπώδην καταντήσασαν παράδοσιν τῶν μαθημάτων, ἐξ ἧς ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, δύσκολος οὔσα καθ' ἑαυτὴν, καθίσταται δυσκολώτερα, καὶ ἐπομένως μικρὰ ἢ οὐδεμία προκύπτει ὠφέλεια. Καὶ πρῶτον, εἴτε ἐκ προλήψεως, εἴτε ἐξ ἄλλης αἰτίας, οὐδὲ μικρὸς γίνεται λόγος ἐν αὐτοῖς περὶ τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἐνῶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ πείρα ἐναργῶς ἀπέδειξεν ὅτι, διὰ νὰ μὴ δοκιμάζωσιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοσαύτην δυσκολίαν οἱ παῖδες, καὶ ἐπομένως νὰ μὴ συμβαίῃ ἡ συνήθης ματαιοπονία εἰς ὅλους μας, χρεῖα μεγίστη νὰ προγυμνάζωνται κατ' ἀρχάς, εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, εἰς αὐτὴν τὴν γλῶσσάν των, καὶ οἱ διδάσκαλοι νὰ φροντίζωσι πρὸ πάντων ὥστε οἱ παῖδες, γυμναζόμενοι εἰς τὸ ἀναγινώσκειν, νὰ ἐννοῶσι κατὰ πρῶτον ὅλας τὰς λέξεις, καὶ ἐπομένως ὅλον τὸ νόημα, καθὼς ἀκόμη καὶ οἱ πλέον προχωρημένοι νὰ συνθέτωσιν εἰς τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν, καὶ τοῦτο νὰ ἐξακολουθῇται καὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον δις καὶ τρίς τῆς ἐβδομάδος, καὶ μετὰ πλειοτέρας ἀκριβείας. Ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς ἀρχῆς ταύτης ὅμως, καὶ ἐκ τῆς συνήθους ἀδιαφορίας μας περὶ τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μάθημα, τί προκύπτει; Ἐκ διακοσίων καὶ τριακοσίων μαθητῶν Ἑλληνικοῦ Σχολείου, μόλις μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινὸς, οἱ δέκα, οἱ εὐφυέστεροι καὶ ἐπιμελέστεροι, προώδευσαν ἱκανῶς· οἱ λοιποὶ, καὶ μ' ὅλον ὅτι τακτικῶς διήλθον ὅλην ἐκείνων τὴν σειρὰν, οὐδὲ μίαν ἐφημερίδα ν' ἀναγνώσωσιν εἶναι ἱκανοί, οὐδὲ δύο λέξεις νὰ συνθέσωσιν εἰς τὴν γλῶσσάν των, καὶ ἄλλο ἀπὸ τὴν σπουδὴν των δὲν ἐκέρδησαν, εἰμὴ ὅτι οἰήσεως πληρωθέντες κατέστησαν ἀξιολύπητοι, ὡς μάτην καταδαπανήσαντες τὸν πολυτιμότερον τῆς ζωῆς των χρόνον.

Ἔτερον δ' ἐπακόλουθον τῆς ἀμεθοδίας, καὶ ἐπίσης οὐ μικρὸν πρόσκομμα εἰς τὴν πρόοδον τῶν παιδῶν, εἶναι καὶ ἡ κακίστη συνήθεια τοῦ νὰ ἐνασχολῶνται ἀπερισκέπτως (καὶ εἰς τὰ Ἀλληλοδιδασκτικὰ ἀκόμη Σχολεῖα ! ! !) εἰς παραδόσεις Ἰσοκρατικῶν καὶ Δημοσθενικῶν λόγων, εἰς παῖδας μὴδὲ τὸ ἀναγινώσκειν ἐλευθέρως εἰδότες, καὶ νὰ παραβλέπωσιν ὡς ἀχρήστους σχεδὸν τὰς ἰδιαιτέρας παραδόσεις τῆς Ἱστορίας, τῆς Μυθολογίας, τῆς Φυσικῆς καὶ Πολιτικῆς Γεωγραφίας, ὡς νὰ ἦτο δυνατόν χωρὶς αὐτῶν νὰ γίνῃ κάμμία καὶ εἰς ἐκεῖνα πρόοδος.—Ἐπιτόλαια ἐν γένει

καὶ κατ' ἐπιφάνειαν πράγματα, τὰ ὅμματα τῶν ἀπλοστέρων ἐκθαμβοῦντα, εἶναι μᾶλλον ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τῶν πλειοτέρων, ἢ δὲ βαθύτερα καὶ φιλοσοφικωτέρα τῶν συγγραφέων ἀνάπτυξις παραμελεῖται ὀλικῶς· καὶ, ἐνῷ οἱ παῖδες γυμναζόμενοι εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης ὤφειλον νὰ ἐξαλύωνται ταυτοχρόνως καὶ τοὺς ἀνεκτιμήτους ἐκείνους θησαυροὺς, τοὺς διεσπαρμένους εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἀθανάτων προγόνων μας, οὐδὲ εἰς περὶ τούτου γίνεται λόγος.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ,

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ
ΑΝΑΓΝΩΣΙΝ ΤΩΝ ΓΡΑΦΩΝ.

ΑΠΟΚΡΙΝΟΝΤΑΙ οἱ ἀπαγορευταὶ τῆς τῶν Γραφῶν ἀναγνώσεως, ὅτι δὲν εἶναι συμφέρον νὰ μεταφράζωνται αἱ θεῖαι Γραφαὶ εἰς τὰς γλώσσας τὰς κοινὰς ταύτας καὶ πεπατημένας. Διατί τοῦτο; διότι εἰς τὰς τοιαύτας διαλέκτους κακῶς καὶ ἐπιφαλῶς μεταφράζονται; ἢ διότι ἀπὸ ὅλους εὐκολα τότε νοοῦνται; Εἰ μὲν διὰ τὸ πρῶτον, ἔστω λοιπὸν ἡ κακὴ καὶ ἐπιφαλὴς μετάφρασις ἀπηγορευμένη, ὅχι ἡ τῶν ἱερῶν λογίων ἀνάγνωσις· ταύτην ἡ Ἐκκλησία τὴν συγχωρεῖ καὶ τὴν παραγγέλλει, ἐκείνην τὴν κατακρίνει, καὶ ἂν ἦναι δεκτὴ διορθώσεως, τὴν ἐπανορθοῖ, ἂν ὅχι, τὴν ἐκσυρίττει καὶ τὴν ἀποβάλλει. Εἰ δὲ διὰ τὸ δεύτερον, τίνα λόγον ἔχει τὸ νὰ συγχωρῶμεν νὰ ἀναγινώσκωνται, καὶ νὰ μὴ συγχωρῶμεν τὸ νὰ γινώσκωνται; ἄραγε γινώσκεις ἢ ἀναγινώσκεις; Ἐπειτα τίς δὲν ἐξεύρει, ὅτι αἱ γλώσσαι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ κατ' ἀρχὰς αἱ θεῖαι Γραφαὶ ἐξεδόθησαν, ἦσαν καὶ αὐταὶ τοῖς πᾶσι κοιναί; καὶ τίς δὲν ἐξεύρει καὶ τοῦτο, ὅτι ἄνωθεν αἱ Γραφαὶ μετεφράσθησαν εἰς διαφόρους διαλέκτους, κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἐθνῶν ὅσα ἐμελλον νὰ τὰς ἀναγινώσκωσιν; Ἐπεριφέροντο αὐταὶ Ἑβραϊστὶ μὲν παρ' Ἑβραίοις, Ἑλληνιστὶ παρ' Ἑλλησι, Λατινιστὶ δὲ παρὰ Λατίνοις, Συριστὶ δὲ παρὰ Σύροις, Ἀρμενιστὶ δὲ παρ' Ἀρμενίοις, Ἰλλυριστὶ δὲ παρὰ Ἰλλυριοῖς, Γοτθιστὶ δὲ παρὰ Γότθοις, καὶ παρ' ἄλλοις ἄλλως, διὰ νὰ ἀκούῃ ἕκαστος τῶν ἄλλογενῶν καὶ ἑτερογλώσσων, τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλοῦντα αὐτὰ τὰ ἱερὰ βιβλία, κατὰ τοὺς ἐν τῇ Πεντηκοστῇ Ἀποστόλους, καὶ νὰ ἔχωσιν οὕτως ἐν αὐτοῖς τὰ πλήθη πρόχειρον τὸ τῆς εὐσεβείας μελέτημα.

Ἄλλ' ὁ θεῖος Πατὴρ Γρηγόριος (λέγουσιν), ὁ Ναζιανζηνός, εἰς τὸν αὐτοῦ Ἀπολογητικόν, καταφέρεται κατ' ἐκείνων ὅσοι τολμῶσιν ἀδιαφόρως τῶν ἱερῶν βιβλίων τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ ἐπαινεῖ τὸν παλαιὸν νόμον τὸν παρ' Ἑβραίοις, τὸν ὁροῦσιν οὕτως “μὴ πᾶσαν ἡλικίαν πάσῃ Γραφῇ ἐνδίδοσθαι, μηδὲ γὰρ εἶναι τοῦτο λυσιτελέστερον, ὅτι μηδὲ πᾶσαν εὐθέως εἶναι παντὶ ληπτὴν, καὶ τὰ μέγιστα ἂν τοὺς πολλοὺς κακῶσαι τῷ φαινομένῳ τὴν βαθυτέραν. Ἀλλὰ τὰς μὲν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεῖσθαι

πᾶσι καὶ εἶναι κοινὰς, ὧν καὶ τὸ σωματικόν οὐκ ἀδόκιμον· τὰς δὲ μὴ ἄλλοις, ἢ τοῖς ὑπὲρ εἰκοστὸν καὶ πέμπτον γεγονόσιν ἔτος πιστεῦσθαι, ὅσαι δι' εὐτελοῦς τοῦ ἐνδύματος τὸ μυστικόν κάλλος περικαλύπτουσιν.” Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος Ἐπιστ. μβ', συμβουλευὼν Χίλωνα τὸν αὐτοῦ μαθητὴν νὰ μελετᾷ τὰς ἱερὰς Γραφάς, δείχνει, ὅτι ἡ τῆς Παλαιᾶς ἀνάγνωσις εἶναι ἐπικίνδυνος· “Μηδὲ τῶν ἀναγνωσμάτων καταλιγωρῆσης, μάλιστα τῆς Νέας Διαθήκης, διὰ τὸ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πολλάκις βλάβην ἐγγίνεσθαι.”

Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενοι ὁμολογοῦμεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διηγεῖται ὁ θεῖος Ναζιανζηνός περὶ τῶν Ἑβραίων, ὅτι πρὸ τῶν εἰκοσιπέντε ἐτῶν δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς νέους τὴν ἐνίων Γραφικῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν. Τὰς Γραφάς οἱ Ἑβραῖοι τὰς παρέδιδον εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ τὰς παρέδιδον μὲ κάποιαν μέθοδον, φυλάττοντες (ὡς παρὰ τοῦ Ὡριγένους μανθάνομεν ἐν τῷ Προοιμ. εἰς τὸ Ἄσμα) εἰς τὸ τέλος τῆς παραδόσεως, καθὸ ὑψηλότερα καὶ μυστικώτερα καὶ διαβεβηκοτέρων ἀκροατῶν δεόμενα, τὰ τέσσαρα ταῦτα· 1, Τὴν ἀρχὴν τῆς Γενέσεως, καθ' ἣν περιγράφεται ἡ Κοσμοποιΐα· 2, Τὴν ἀρχὴν τῆς Προφητείας τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου περὶ τῶν Χερουβὶμ ὁ λόγος· 3, Τὰ περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ Προφήτου, ἐν οἷς ἡ τοῦ Ναοῦ οἰκοδόμησις διασχεδιάζεται· 4, Τὸ Ἄσμα τῶν Ἀσμάτων, βιβλίον ἔμπλεον μυστικῆς θεωρίας. Καὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο μαρτυρεῖ περὶ τῶν Ἑβραίων καὶ ὁ θεῖος Ἰερώνυμος ἐν Ἐπιστ. πρὸς Παυλῖνον, καὶ ἐν τῷ εἰς τὸν Ἰεζεκιήλ Προοιμ. πρὸς Εὐστόχιον, ἐπισημεύσας καὶ τὸν καιρὸν διωρισμένως, καθ' ὃν ἐδέχοντο τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν τούτων ἀκρόασιν, ὅχι τὸ εἰκοστὸν πέμπτον, ἀλλὰ τὸ τριακοστὸν ἤδη πεπληρωμένον, ὅταν ἡ ἡλικία ἐνομίζετο δεκτικὴ καὶ τῆς ἱερατικῆς ἐξυπηρετήσεως. Ἀλλ' ὁ τύπος οὗτος δὲν ἀποδείχνει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἡ Ῥώμη καὶ οἱ Ἰησουῖται θέλουσιν. Οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἤρπαζον ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ὁμοπίστων τὰ ἱερὰ τῶν Γραφῶν βιβλία, ἀλλὰ μάλιστα τὰ ἐσύσταινον, καὶ τὰ εἶχον περισπούδαστα, καὶ μόνον τάξιν τινὰ εἰς τοὺς σπουδαστὰς τούτων ἐδίωριζον συνετῶς καὶ εὐλόγως, διὰ νὰ γίνεσθαι ἡ τοιαύτη σπουδὴ μὲ περισσοτέραν καρποφορίαν καὶ ὄφελος. Καὶ ἂν οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὸ πρῶτον καὶ κυριώτερον μέρος τῆς ἰδίας σπουδῆς καὶ μελέτης, τὰ βιβλία τῶν Γραφῶν, οἱ Ἑβραῖοι οἵτινες ἦσαν τὰ νήπια τοῦ νόμου, πόσω μᾶλλον ἔπρεπεν οἱ Χριστιανοί; οἱ Χριστιανοί, οἵτινες κατὰ τὴν ἑαυτῶν πίστιν ἐφθασαν εἰς τὰ μέτρα τῆς κατὰ Χριστὸν ἡλικιώσεως, καὶ οἵτινες εἶναι οἱ ἄνδρες τῆς χάριτος; Καὶ ὁ θεῖος λοιπὸν Ναζιανζηνός δὲν ἔχει σκοπὸν εἰς τὸν εἰρημένον αὐτοῦ λόγον νὰ ἀπαμακρύνῃ τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τῆς ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ μέμφεται ἐκείνους, οἱ ὅποιοι χωρὶς νὰ κάμωσιν ἐπιμελῶς τὴν τοιαύτην σπουδὴν, χωρὶς νὰ τριφθῶσιν ὅσον πρέπει εἰς αὐτὴν τὴν μελέτην, πηδοῦν προπετῶς εἰς τὸ μέσον, καὶ θέλουν νὰ ἐρμηνεύουν, ὅπως ἔτυχε, τὰς Γραφάς, ἀρπάζοντες τοὺς ἀρχιερατικούς